

Labās prakses piemēri nabadzības mazināšanā¹

Izaugsme, attīstot taisnīgumu Čīlē

Čīles stratēģijas „Izaugsme, attīstot taisnīgumu” mērķis bija samazināt nabadzību valstī, stimulēt ekonomisko izaugsmi un uzlabot taisnīgu ienākumu sadali. Stratēģija arī paredzēja paaugstināt nodokļus, lai būtiski palielinātu valsts izdevumus sociālajām jomām un veidotu drošības tīklus mazaizsargātiem iedzīvotājiem. Stratēģija sevī apvienoja straujas ekonomiskās izaugsmes plānošanu un taisnīgas sociālās politikas veidošanu. Tieši šis apvienojums deva sekmes nabadzības mazināšanā.

1980. gadi Čīlē iezīmēja ekonomiskās krīzes periodu. IKP 1982. un 1983. gadā nokrita līdz 16 procentiem un bezdarbs sasniedza 30 procentus. Finansiālā sektora sabrukums Čīlei maksāja 30–40 procentus no IKP un apmēram 50 procenti no iedzīvotājiem nonāca zem nabadzības sliekšņa. Galējā nabadzība sasniedza 30 procentus iedzīvotāju. Tādēļ 1985. gadā valsts īstenoja reformu sēriju, lai stimulētu ekonomisko izaugsmi un atgūtu finansiālo maksātspēju.

Kaut arī eksports strauji auga un bezdarbs samazinājās, 1987. gadā 45 procenti iedzīvotāju vēl joprojām palika zem nabadzības sliekšņa. 1980. gadu beigās valstī tika samazināti nodokļi, kas veidoja 4 procentus no IKP. Tas radīja plašus samazinājumus izdevumos sociālajām vajadzībām, kas beidzās ar valsts veselības pakalpojumu kvalitātes un pieejamības pasliktināšanos, zemākām skolotāju algām un zemākām pensijām veciem cilvēkiem. Čīles valdības saprata, ka jāveic nopietnas reformas nodokļu struktūrā un budžeta izlietojumā, lai samazinātu nabadzību valstī.

Šādos apstākļos 1990. gadā tika pieņemta Izaugsmes, attīstot taisnīgumu stratēģija. Valdības galvenais vēstījums bija, ka pūles izskaust nabadzību būs sekmīgas vienīgi tad, ja tās balstīsies uz skaidru, uz izaugsmi mērķētu stratēģiju, kas paredz nopietnus uzlabojumus sociālajā politikā.

Pasākumi:

---

¹ MDG Good practices 2010, pārstāsts

- Ekonomika. Ekonomikas atvēršana pasaules tirdzniecībai. Iekšzemes kapitāla tirgus paplašināšana
- Valsts budžets. Konservatīva fiskālā politika, valsts budžeta pārpalikuma plānošana un valsts parāda samazināšana.
- Nodokļu politika. Nodokļu politikas reforma, iekļaujot nodokļu celšanu, kas atļāva valdībai 1990. gadu laikā palielināt izdevumus sociālajām vajadzībām par vairāk nekā 200 procentiem.
- Sociālā politika. Koncentrēšanās uz investīcijām sociālajās jomās, kas nabadzīgajiem palīdz atjaunot izglītību, prasmes, dod pieeju medicīniskajai aprūpei un apgādā ar mājokļiem. Atbalsta sistēmu veidošana mazturīgām ģimenēm un paaugstinātas pensijas.
- Darbaspēka politikas reforma, kas laikā no 1989. līdz 1991. gadam paredzēja arī minimālās algas paaugstināšanu par 17 procentiem.
- Mikrouzņēmumu attīstības veicināšana. Eksperimentālas programmas ieviešana, kas atbalstīja vietējā kopienā bāzētu sabiedrisko fondu izveidi uzņēmējdarbības iniciatīvu attīstīšanai, mikrouzņēmumu atvēršanai un vietējās infrastruktūras uzlabošanai.

Rezultāti laikā no 1990. līdz 2000. gadam:

- Valsts parāds samazinājās no 43 procentiem no IKP 1990. gadā līdz 13,7 procentiem no IKP 2000. gadā.
- Nabadzīgo skaits samazinājās no 40 procentiem iedzīvotāju līdz 20 procentiem iedzīvotāju. Čīle samazināja nabadzību gandrīz uz pusi tajā pašā laikā, kad visā Latīņamerikā kopumā nabadzība samazinājās tikai par 8,3 procentiem.
- Ienākumi no nodokļiem pieauga par 3 procentiem no IKP un visi papildu ienākumi tika tērēti sociālajām vajadzībām.
- Salīdzinot ar citām jomām, šajos desmit gados krasi pieauga valsts izdevumi izglītībai — par 274 procentiem, veselībai — par 250 procentiem, sociālajai aizsardzībai — par 181 procentiem, apgādei ar mājokļiem — par 164 procentiem
- Reālās algas pieauga par 3,3 procentiem gadā.
- Investīciju apjoms visā šajā laikā sasniedza 25 procentus no IKP.
- Iekšējie uzkrājumi šajā laikā sasniedza 22 procentus no IKP.

- Ekonomiskā izaugsme veidoja 6 procentus gadā.
- Ekonomiskās izaugsmes apvienojums ar aktīvu un taisnīgu sociālo politiku gandrīz uz pusi samazināja būtisko atšķirību starp bagātākajiem 20 procentiem iedzīvotāju un nabagākajiem 20 procentiem iedzīvotāju, rēķinot skaidras naudas un preču darījumus.

Turpmākie plāni, lai sasniegtu TAM nabadzības izskaušanu

- Nepieciešama institucionālā reforma valsts sektorā. Tai jāparedz arī valsts pārvaldes iestāžu vadītāju kvalifikācijas celšana. Jāizskauž birokrātiska, neprasmīga vadība, rotācijas un motivācijas trūkums valsts pārvaldes darbā, tajā skaitā sociālajā jomā. Valsts institūciju darbība un valsts pakalpojumu sniegšana, tajā skaitā izglītībā un veselības aprūpē, jāpadara efektīvāka.
- Lai turpinātu samazināt nabadzību, nepieciešama decentralizācija valsts pakalpojumu jomā, jāpanāk, lai budžeta līdzekļu sadale valsts funkciju veikšanai būtu caurskatāma un balstīta uz skaidriem kritērijiem.
- Kad izveidota sociālās jomas infrastruktūra un paaugstinātas skolotāju un veselības aprūpes darbinieku algas, nav efektīvi tālāk palielināt izdevumus sociālajai jomai, izglītībai un veselībai. Tieši tas, ka izdevumu pieaugums sociālajai jomai netika apturēts, 1990. gadu 2.pusē palēnināja nabadzības samazināšanās valstī
- Budžeta pārpalikums augstas izaugsmes laikā jātaupa laikam ar zemu izaugsmi. Tas palīdzēs amortizēt ekonomiskās lejupslīdes ietekmi uz nabadzīgajiem.
- Vēl joprojām ir daudz ko mācīties, piemēram, kā veidot sociālās drošības tīklu, kas pasargātu mazaizsargātos iedzīvotājus no galējas nabadzības.

Mongolijas uzņēmējdarbības projekts

Mongolijas uzņēmējdarbības projekta (MUP) mērķis bija samazināt nabadzību un bezdarbu galvenokārt Mongolijas lauku un attālos rajonos, nostiprinot ilgtspējīgu mazo un mikrouzņēmumu darbību.

Nabadzīgākie Mongolijas iedzīvotāji neguva labumu no Mongolijas ekonomiskās izaugsmes, jo lielākā daļa no viņiem dzīvo lauku un attālos apgabalos, kur nodarbinātības iespējas ir ierobežotas. Tādēļ Mongolijas valdības sadarbībā ar

Apvienoto Nāciju organizācijas Attīstības programmu un Japānas valdību tika īstenots projekts „Mongolijas uzņēmējdarbība”.

Projekta ietvaros Mongolijas lauku rajonos tika stiprināta mazo un mikrouzņēmumu darbība, izveidojot finanšu instrumentus uzņēmējdarbības sākšanai un attīstībai, apmācot uzņēmējus, nodrošinot konsultāciju pakalpojumus, veidojot unikālas preču zīmes viena ciema produktiem, rīkojot gadatirgus, lai palīdzētu ražotājiem nodibināt biznesa sakarus un atrast klientus.

Pasākumi:

- Uzņēmējdarbībai labvēlīga vide. Biznesam labvēlīgas vides izveide lauku ciematos.
- Mācības. Mongolijas uzņēmējdarbības projekta mācību centros notika uzņēmēju mācības.
- Uzņēmējdarbības veicināšanas fondi. Tika izveidoti divi uzņēmējdarbības veicināšanas fondi — Mikrofinanšu partnerības fonds un Aizdevumu garantiju fonds. Šo fondu līdzekļi tika noguldīti komercbankās, no kurām uzņēmēji varēja saņemt aizdevumus.
- Lauku finanšu sabiedrība. Izveidojās Lauku finanšu sabiedrība (LFS), kurā lauku uzņēmēji varēja ieguldīt savus brīvos līdzekļus un gūt peļņu no investīcijām. LFS sāka darboties lauku apgabalos (soumos) un radīja konkurenci vienīgajai privātajai finanšu kompānijai, kas līdz šim darbojās laukos. Rezultātā nabadzīgie lauku iedzīvotāji varēja saņemt labākus pakalpojumus un kredītus par zemākām procentu likmēm. LFS arī izglītoja lauku iedzīvotājus finanšu jautājumos. Iegūtā informācija mudināja cilvēkus vairāk investēt LFS.
- Iniciatīva „Viens ciemats viens produkts”(VCVP). Katram lauku ciematam tika meklēti tā unikālie tūrisma, rokdarbu un lauksaimniecības produkti, ko apzīmēja ar šī ciemata unikālo preču zīmi. Šī iniciatīva radusies 1970. gadā Japānā, un tā ir unikāla pieeja reģionālajai attīstībai. 2005. gada jūnijā Mongolijas valdība apstiprināja Nacionālo VCVP programmu un nodibināja Nacionālo VCVP komiteju premjerministra vietnieka biroja pakļautībā.
- Konsultācijas. Konsultāciju serviss palīdzēja mikro un mazajiem ražotājiem pozicionēt savu preču zīmi vietējā un starptautiskajā tirgū, veikt mārketinga un reklāmas aktivitātes.

Rezultāti:

- Adaptējot vietējās produkcijas ražošanas un nabadzības novēršanas iniciatīvu „Viens ciemats viens produkts”, MUP veicināja sadarbību starp valdību, pilsonisko sabiedrību, privāto sektoru un citiem partneriem.
- Mongolijas uzņēmējdarbības centros apmācības saņēma 1000 klienti.
- Mikro un mazajiem uzņēmējiem laukos un pilsētās pieauga pieeja virknei finanšu pakalpojumu – 300 klienti saņēma aizdevumus no finanšu institūcijām pirmajam laikam.
- Vidējie mājsaimniecības ienākumi šiem aizdevumu saņēmējiem pieauga par 33 procentiem.
- Projekta laikā tika izveidotas 433 jaunas darba vietas
- 102 biznesa grupas saņēma aizdevumus komercbankās no Aizdevumu garantiju fonda.
- Izveidojās publiskā un privātā partnerība: Lai saņemtu finanšu palīdzību Mongolijas uzņēmējdarbības projekts nodibināja partnerību ar privāto finanšu sektoru.
- Lauku finanšu sabiedrības izveide un darbība palielināja konkurenci vietējā finanšu tirgū. Tas pazemināja aizdevumu procentu likmes lauku apgabalos. Sākot no 2007. gada augusta, LFS, piemēram, Tarialanu apgabalā nodrošina pakalpojumus 14 procentiem ekonomiski aktīvo iedzīvotāju. Finanšu izaugsmes plāns rāda, ka LFS būtu spējīga sasniegt 20 procentus ekonomiski aktīvo apgabala iedzīvotāju.
- Konsultāciju serviss palīdzēja mikro un mazajiem ražotājiem izstrādāt savas biznesa stratēģijas, kas paaugstinātu ražīgumu, peļņu un nodarbinātību.

Zemnieku saimniecību nostiprināšana Tadžikistānā

Tadžikistānas zemnieku saimniecību nostiprināšanas pasākumu mērķis bija celt zemnieku saimniecību ražīgumu, vairojot zemnieku zināšanas dažādās jomās, stiprināt viņu pašapziņu un veicināt savstarpējo sadarbību.

Tadžikistānā tika izveidota Nacionālā zemnieku (dehkanu) saimniecību asociācija, kurā apvienojās vietējo zemnieku saimniecību izveidotās vietējās zemnieku saimniecību asociācijas. Asociācija tika reģistrēta Tieslietu departamentā kā sabiedriska organizācija. Iesaistīšanās asociācijā un sabiedriskās organizācijas izveide veicināja zemnieku līdzdalību lēmumu pieņemšanā ne tikai vietējā, bet arī nacionālās politikas līmenī. Zemnieki ieguva pārliecību par saviem spēkiem un apziņu, ka ar sabiedriskās organizācijas starpniecību var ietekmēt lēmumu pieņemšanu lauksaimniecības jautājumos valstī.

Pasākumi:

- Apmācība. Zemnieki kursos apguva likumdošanu, grāmatvedību, datubāžu veidošanu, klientu apkalpošanu.
- Informācija. Zemnieku saimniecības no asociācijas ieguva aktuālo informāciju par lauksaimniecības reformas procesu un varēja ietekmēt šīs reformas gaitu ar Nacionālās zemnieku saimniecību asociācijas starpniecību.
- Plānošana. Zemnieku saimniecībām tika izstrādāti stratēģiskie plāni, kā attīstīt un uzlabot viņu līdzšinējo darbību.
- Tirdzniecība. Ar asociācijas palīdzību tika veidota alternatīva piekļuve saražotās produkcijas noieta tirgiem. Līda ar to palielinājās zemnieku neatkarība no spēcīgiem vietējās ekonomikas pārstāvjiem, kas diktēja cenas.
- Finanses. Nacionālās zemnieku saimniecību asociācijas ietvaros tika veidota pašpalīdzības banka, no kuras vajadzības gadījumā varēja saņemt kredīt līdzekļus.

Rezultāti:

- Pieauga zemnieku saimniecību ražīgums
- Pieauga zemnieku neatkarība no līdzšinējiem piegādātājiem un zemnieki sāka pieņemt lēmumus kā neatkarīgi uzņēmēji.
- Asociācijas veidotā pašpalīdzības banka padarīja zemnieku saimniecības brīvas no vietējiem spēcīgiem investoriem.
- Informācijas un komunikācijas kampaņa palīdzēja vietējiem zemniekiem, it īpaši zemniecēm sievietēm saprast, kā iesaistīties savu parādu restrukturizācijā, kā arī nepieciešamību sniegt informāciju par savu finanšu stāvokli.
- Nostiprinājās sadarbība starp mazajiem zemniekiem, Zemnieku saimniecību asociāciju, vietējām asociācijām un politisko lēmumu pieņēmējiem.

- Nostiprinoties Zemnieku saimniecību asociācijai, palielinājās iespējas informēt biedrus par jaunumiem reformās un sekmēt visu zemnieku kopējās intereses.
- Zemniekiem aktīvi iesaistoties asociācijas darbā, palielinājās viņu ietekme uz lauksaimniecības reformu procesu valstī.
- Zemnieku saimniecību produktivitāte pieauga vidēji par 20 procentiem starp zemnieku saimniecībām, kas iesaistījās asociācijā.